

La novel·la de Jordi Ibáñez Fanés ha superat les expectatives

Baixant per la rambla de Catalunya

J ÀLEX SUSANNA

Jordi Ibáñez Fanés (Barcelona, 1962) ja ens va sorprendre ara fa uns anys amb un llibre de poemes, *Nou homenatges i altres problemes* (Quaderns Crema, 2000), del tot inusual per aquestes latituds i mereixedor d'una màxima atenció (no vaig ser l'únic: dos anys després en Narcís Comadira li adreçaria el primer i més ambiciós poema del seu darrer llibre, *L'art de la fuga*, per rendir-se "amb armes i bagatges, com es diu, / davant la poesia de debò, / com és, Jordi, la teva [...] la que salva / de l'horror / perquè el sap veure dins la sang"). Però si aquell va ser un bon, un boníssim debut (que poques vegades passa, això: que uns quants poemes d'un dígitem-ne desconegut, perquè del tot no que no ho era, et deixin clavats pel seu escriure de precisió i fondària moral -sense anar més lluny, el dedicat a Néstor Lujan-), amb la novel·la que acaba de publicar, *Una vida al carrer* (Tusquets, 2004), ha superat, i de molt, les expectatives creades per aquells primers poemes i ens ha brindat un dels textos més potents, commovedors i d'una envergadura més convincent que recordem en bastants anys en català ("buscant la llibertat lluny del país real, / pro sempre llengua endins -com Bach-, / forçant-la delerosos, malcarats a vegades, / a vegades culpables..."), Comadira dixit).

Llegint-la hom té la impressió, gairebé diria el convenciment, de trobar-se davant una mena de text que abraça gèneres tradicionals com la poesia, la novel·la i l'assaig, cadascun amb les seves limitacions si es practiquen de manera

convencional, i ens els retorna del tot transfigurats, amalgamats i potenciats: diguem que l'augment sovintejat de l'energia tèrmica del llenguatge que en molts moments s'hi produeix ens remet indefectiblement al món de la poesia, mentre que en altres passatges el text tira de veta de les immenses possibilitats i llibertat d'una prosa deseixida i insidiosa que gosa infiltrar-se per la més mínima esclatxa de qualsevol forma de realitat sense que res sembli poder aturar-la (com bé diu la veu narradora, "crec que l'escriptura forneix un flux d'intangibilitat no sé si conciliadora [...], però en qualsevol cas sí vivificadora, capaç de ficar-se en els espais i les clivelles que els moviments produïts per les contradiccions irresolubles de la vida humana deixen en forma de grans falles desplaçades o de ferides obertes").

Bona prova d'aquesta operació de recatxutatge i contaminació de gèneres és la recurrent utilització del que Eliot, en el seu conegut assaig de 1919 sobre Hamlet, va definir com a correlat objectiu: "L'única manera d'expressar una emoció sota forma d'art és trobant un correlat objectiu o, en altres paraules, un grup d'objectes, una situació, una cadena d'esdeveniments que es convertiran en la fórmula d'aquesta particular emoció; de manera que quan els fets externs, que han d'acabar en una experiència sensorial, són donats, l'emoció és immediatament evocada". Diguem que la botiguera i per damunt de tot al·lègòrica rambla de Catalunya -i més en concret l'espai de carrer comprès entre "la girafa presumida" del capdamunt i "el bou consirós" del capdavant- és l'es-

FRANK JENSEN

cenari on tenen lloc durant el lapse d'una aparent "tarda de mel" de setembre un seguit d'emocions sota forma de revelacions, il·luminacions, digressions, fabulacions, presumpcions, disquisicions, visions, maquinacions, subordinacions i capitulacions, cadascuna d'elles indissociable d'un o altre referent extern que l'ha propiciat de manera atzarosa i alhora fatal (des del fons d'una tassa de cafè al Dòria fins a un accident passant per un aparador de vestits de núvia o la topada amb un vell "amic" a l'alçada del Capitán Cook). Per tant, sota la brillant carrosseria conceptual d'aquesta obra hi trobem tot un entramat concret i material que la sosté i justifica plenament, estant com està l'un al servei de l'altra en el que en podríem dir una relació bilateral fluida i productiva, car per damunt de tot s'imposa l'àrdua comesa de construcció d'una veu, després d'haver-se treballat justament el dret a aquesta mateixa veu ("Sí, les imatges em remetent a la feina pendent, a la feina de la veu, perquè (penso) si jo no dic el que tinc per dir, per poca importància que tingui el que he de dir, aleshores, ¿qui ho dirà en lloc meu? Viuré silenciosament, moriré mut, i tot això quedarà

indicte, malaguanyat, desaprofitat").

¿De què ens va parlant, però, la veu narradora al llarg d'aquesta passejada en què pensa que "tota la meua vida només valia per llençar-la a rodar rambla de Catalunya avall"? De tot i de no

res, és clar, però fonamentalment del tipus de relació que tenim amb el llenguatge, del funcionament tan aleatori com discordant del pensament, així com de la mena de sentit que malgrat tot aquest aconseguix dibuixar a costa de l'altre a través de cadascun de nosaltres. Llenguatge, pensament i sentit són, doncs, la triada principal de motors d'aquesta obra, l'acció de la qual està en tot moment encaminada a il·luminar o il·lustrar un o altre aspecte relacionat amb ells: per això aquella veu tant pot recórrer a les digressions sobre política, com sobre religió, música, literatura, cinema o la memorialística

dels camps de concentració. Tant és; del que es tracta és de posar en funcionament la pròpia màquina de pensar ("encara que no tots compartim la mateixa idea de profunditat, l'important és estar atents a alguna idea de profunditat, sigui quina sigui") per tal d'elevant-ne la temperatura i fer que de tant en tant quallin autèntics grumolls d'un sentit tan inesperat com per això mateix valuós. És el que ell en diu l'adopció del punt de vista distorsionat, la tècnica de l'embolica que fa fort o l'ús d'una lent de desenfocar, d'una lupa vital ("les paraules que més que com lents de precisió fan de lents de desenfocament, i aquestes paraules són les que t'acosten a la veritat de les coses, no les altres"). Ras i curt, l'escriptura "com a pràctica de vida, com a exercici de respiració". Si, però, tal com se'ns diu cap al final, la trama invisible d'aquest relat i d'aquesta tarda el constitueix la "nostra gran conspiració babilònica", és una cosa que se m'escapa totalment: prefereixo quedar-me amb la inoblidable visita furtiva a casa la seva mare mentre ella dorm en què experimenta com una mena de segon naixement, i veu "el nus, la flor fosca, la negra tulipa del meu propi origen obrint-se".

Un Dalí dels anys 20 a Montserrat

MANUEL CASTELLET

Maria i Àngels Carbona, germanes empordaneses, mestres d'ofici, crearen la Fundació Ferran Sunyer i Balaguer -acollida al si de l'Institut d'Estudis Catalans des de l'any 1992- en record i homenatge de qui fou el seu cosí, possiblement el més destacat investigador matemàtic actiu a Catalunya durant els anys cinquanta i seixanta.

La història de Ferran Sunyer, la recerca matemàtica a Catalunya en el franquisme, les seves cosines -i de retruc Salvador Dalí- és digne d'una pel·lícula tan espectacular com *Erin Brokovitch*, de Julia Roberts. Sunyer, nat l'any 1910 a Figueres, tetraplègic de petit, fou educat a casa per la seva mare, que li ensenyà a llegir (escriure no podia), l'acostumà a la bona literatura i li estimulà el raonament. Per una sèrie de circumstàncies (que no desvelarem ara, ja que serien la trama de la pel·lícula), el jove Ferran es

convertí en un destacat investigador que treballà durant anys per a la US Navy.

Els seus articles de recerca foren escrits als inicis per la seva mare, i quan aquesta morí, les dues cosines, Maria i Àngels, es dedicaren en cos i ànima a facilitar la vida al fortament disminuït Ferran, que rebia a casa seva a Vilajoan importants matemàtics de París i assistia, amb uns mitjans molt rudimentaris, a congressos internacionals.

És a través de Maria Carbona que entra Dalí en aquesta història. Grans amics de joventut, ella tres anys més jove que ell, Dalí li'n feu un retrat, oli sobre tela, l'any 1925, quan ell en tenia 21 i encara estava influenciat per Picasso. El quadre, signat, datat i dedicat, fou propietat de Maria Carbona fins l'any 1970, tres anys després de la mort del cosí Ferran, quan el Comitè femení del Musée des Beaux-Arts de Mont-real el comprà i es convertí en el Dalí més antic aleshores a

Amèrica. El motiu de la venda -extraordinàriament dolorosa per a ambdues germanes- fou la imperiosa obligació de pagar els impostos que l'herència del difunt Ferran a unes cosines comportava. Una herència que, constituïda pel mas Batlle i altres propietats rurals a Vilajoan, fou preservada per les dues germanes, que la convertiren en el capital fundacional de la Fundació Ferran Sunyer i Balaguer, una fundació que atorga anualment un prestigiós premi internacional de matemàtiques a una monografia que posi al dia els avenços en una àrea activa de recerca.

La biblioteca de Ferran Sunyer, propietat de la Fundació, era rica no només en llibres científics, sinó també en llibres d'història i en bona literatura. Entre els documents, hi figuren cartes entre Sunyer i destacats matemàtics de París i de Madrid, principalment, fotografies de familiars i amics i una postal de Salvador Dalí a Maria Carbona, enviada de Cadaqués a Sarrià, il·lustrada amb diversos dibuixos dalinians originals i un

text que diu: "Estimada filleta. No sé res de tu. Com és que no m'escris? Molts de *souvenirs* del teu fillet monu. *Adiós*" i signa Dalí.

Volta el món i torna al born, diu la dita. La volta, però, no ha estat completa. L'oli retrat de l'"estimada filleta" del Dalí dels anys joves segueix a Mont-real, però es troba actualment al Museu de Montserrat un retrat en dibuix que Dalí féu a Maria Carbona, fruit de la donació d'un patrici català que n'ostentà la propietat.

Tornarà al born? Si Maria Carbona hagués viscut en la societat d'Erin Brokovitch, aquest seria un tema que interessaria; la nostra és una societat que ha comptat amb un investigador reconegut internacionalment gràcies a l'abnegada dedicació d'una cosina, retratada per Dalí -i bona amiga d'ell si es jutja per la postal-, que s'hagué de vendre el quadre per pagar l'herència i poder crear anys més tard la Fundació Ferran Sunyer i Balaguer, de renom internacional. Però això, aquí, interessa a ben poca gent.